

Start reconstructie Berlijns Stadspaleis

Het is zover: dit voorjaar start in het hartje van Berlijn een reconstructiewerk dat zijn weerga in de bouw- en architectuurgeschiedenis niet kent. Dan beginnen op een historische plek in het hart van de Duitse hoofdstad honderden meester-timmerlieden en in restauratietechniek gespecialiseerde metselaars en steenhouwers met het één-op-één reconstrueren van de voorgevel van het voormalige Berlijnse stadspaleis. Dit gigantische barokke gebouw waar tot 1918 de Duitse keizer zetelde was de laatste fase van een lange reeks gebouwen dat op deze plaats ooit stond. Het allereerste paleis werd in 1433 in opdracht Frederik II, de markgraaf van Brandenburg, aan de oever van de Spree gebouwd als symbool van zijn macht in dit

deel van Duitsland. De laatste fase van de bouw startte toen Fredrik de Grote in 1697 zijn hofarchitect Andreas Schlüter (1664-1713) de opdracht gaf om het toenmalige lichtbouwvallige zomerpaleis om te bouwen tot een 'waarachtig' stadspaleis. Ondanks allerlei problemen die al tijdens de bouw ontstonden - zo stortte een toren aan de zijkant van de achterfaçade in nog voordat het complex klaar was - en allerhande latere aanpassingen heeft dit immense paleis sindsdien min of meer onveranderd het hart van de stad gedomineerd. Zelfs de instorting van het keizerrijk in 1918 en de daarop volgende periode van anarchie wist het gebouw te overleven. En ook de Tweede Wereldoorlog leek het redelijk ongeschonden te zullen

Boven: Het Palast der Republik in 2005, vlak voor de sloop ervan. Links de tv-toren bij de Alexanderplatz.

Onder: Interieur Palast der Republik: restanten van de vergaderruimte van het DDR-parlement in 2005, vlak voor de sloop van het bouwwerk.

doorstaan. Tot de fatale 3^e februari van 1945, toen het gebouw tijdens een van de grootste geallieerde bombardementen op Berlijn zwaar werd getroffen. Het eveneens door Schlüter ontworpen interieur, met het beroemde dubbele trappenhuis in de centrale hal ging daarbij volledig verloren. Toch had het gebouw na de oorlog nog een overlevingskans gehad. Archiefbeelden laten immers zien dat belangrijke delen van de buitengevel nog overeind

stonden. Op persoonlijk bevel van Walter Ulbricht de leider van de DDR, werden echter ook deze laatste resten van dit imposante gebouw met de grond gelijk gemaakt. Tussen 7 september en 30 december 1950 werd met 14 explosies het symbool van de 'fascistische dictatuur en de uitbuitende klassenmaatschappij' definitief opgeruimd. Op de plek van het paleis verscheen daarna het 'Palast der Republik' of 'Haus des Volkes' een glazen prestigeobject van Ulbricht dat het symbool moest worden van de 'overwinning van het volk'. Omdat het Haus des Volkes veel geringer van oppervlakte was als het voormalige keizerlijke paleis bleef er nog veel open ruimte over. Die werd in de DDR tijd vooral gebruikt voor parades en als parkeerterrein. Direct na de val van de muur begon de discussie in Berlijn over de invulling van dit historische gebied. Nadat gebleken was dat het volkspaleis van Ulbricht vol zat met asbest en sanering daarvan vele tientallen miljoenen zou kosten kwam voor

Bij de opgravingen onder de Schlossplatz zijn fundamente van het oorspronkelijke, allereerste slot blootgelegd. Deze resten zullen in de nieuwbouw worden geïntegreerd.

Het Berliner Schloss anno 1900.

het eerst de gedachte op om het Oost-Duitse paleis te slopen en een heel nieuw monumentaal bouwwerk neer te zetten. Tientallen jaren, honderden studies, eindeloze discussie-avonden en vier internationale architectuurwedstrijden later viel in 2001 uiteindelijk het besluit. Het volkspaleis werd inderdaad gesloopt maar er kwam geen 'nieuw' gebouw. Het keizerlijke stadspaleis moest op zijn oorspronkelijke plek in al zijn glorie herrijzen. 'Wie toen eventjes dacht dat het paleis echt volledig in de oorspronkelijke staat zou terugkeren kwam echter al snel bedrogen uit. Herstel van het interieur bleek niet alleen praktisch maar ook financieel onmogelijk. Wat overbleef was slechts de 'reconstructie' van de façade met daarachter een compleet nieuw gebouw'. Aldus de Berlijnse architect Michael Krüger, een van de tegenstanders van

dit plan. Ondanks de vaak hevige protesten is de bouw nu zover gevorderd dat de betonnen doos waartegen de gevelornamenten zullen worden bevestigd klaar is. Die ornamenten moesten worden gemaakt op basis van foto's en oude bouwtekeningen. 'Een hels karwei waarbij we door gebrek aan gegevens vaak ook hebben moeten speculeren', aldus Gunther Grave, een van de restauratoren. Een deel van al het hout- en beeldhouwwerk is in ateliers verspreid over heel Duitsland voorbereid en die onderdelen zullen in het komende jaar tegen de wand worden

Bouw van Humboldt-Forum (gezien vanaf het Altes Museum, met links de Berliner Dom). De futuristische blauwe Humboldt-Box functioneert als een soort van informatiecentrum en uitzichttoren over de bouwwerkzaamheden. (foto: Rénie van der Putte; overige foto's: Coral Press)

bevestigd. Andere onderdelen moeten ter plekke worden vervaardigd. Zo zullen er op een hoogte van tientallen meters grote stenen blokken tegen het betonnen staketsel worden bevestigd waarna de beeldhouwers er de reliëfs in zullen uithakken. Hoewel er in de Duitse pers nog steeds wordt getwijfeld over het uiteindelijke effect, zijn de voorstanders er van overtuigd

dat de aanblik van het nieuwe paleis nauwelijks zal afwijken van wat bezoekers aan Berlijn in 1930 zagen. Veel van het archiefmateriaal dat bij de restauratie wordt gebruikt stamt namelijk uit die tijd. Toch kunnen ook de voorstanders niet ontkennen dat er wel degelijk ingrepen in het 'originale' ontwerp van Schlüter nodig zijn. Die aanpassingen hebben allemaal te maken met de toegankelijkheid van de daarachter op te trekken nieuwbouw. De *Stiftung Preussischer Kulturbesitz*, die het nieuwe complex gaat beheren verwacht namelijk meer dan twee miljoen bezoekers per jaar. Een belangrijk deel van die bezoekers hoopt men te trekken door de fameuze etnografische collecties van de stad Berlijn, die nu nog ver weg in het zuiden van Berlijn, in drie verschillende gebouwen staan opgesteld, hier naar toe te halen. Die collecties zullen ongeveer een kwart van het immense, vele duizenden vierkante meters tellende interieur, gaan vullen. Daarnaast gaat het complex, dat vernoemd is naar beroemde 19^e eeuwse humanist, etnograaf en reiziger Alexander von

Humboldt, onderdak bieden aan een grote bibliotheek, een internationaal studiecentrum voor wereldculturen en drie grote expositiehallen. Om een indruk te geven van wat men in het Humboldt-Forum in de toekomst mag verwachten heeft de Stiftung pal voor de nieuwbouw een grote futuristisch ogende doos neergezet waarin bezoekers al een indruk kunnen krijgen van wat er ooit binnen te zien zal zijn. En ook worden de bezoekers er door wisselende presentaties op de hoogte gehouden van de vorderingen van de bouw. Zo was er onlangs ook een expositie van de vondsten die men in de oosthoek van het complex heeft gedaan. Daar vonden archeologen de fundamenten van het allereerste slot dat hier ooit stond. Delen daarvan zullen in de nieuwbouw worden geïntegreerd en voor het publiek toegankelijk worden. De oplevering van het hele complex is voorzien in het voorjaar van 2019. Volgens Herman Parzinger de president van de Stiftung Preussischer Kulturbesitz heeft Berlijn er dan een plek bij waar: 'de grote menselijke thema's door wetenschappers uit allerlei disciplines bediscussieerd en bestudeerd zullen worden en de resultaten daarvan op een aansprekende en vernieuwende wijze aan een groot publiek zullen worden getoond. En dat alles op een historische plek die de reflectie vormt van onze eigen geschiedenis'.

(Joost Vermeulen)

